

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปศึกษาช่วยพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพ และความคิดสร้างสรรค์ การสอนศิลปศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ให้เห็นคุณค่าและความงามของธรรมชาติและสิ่งที่อยู่รอบตัว 2) สร้างนิสัยและทัศนคติที่ดีงามให้กับผู้เรียน 3) สร้างนิสัยให้เป็นคนมีระเบียบวินัย และรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นลักษณะของตนเอง 4) สร้างนิสัยให้เป็นคนมีความขยันหมั่นเพียร อดทน และซื่อสัตย์ 5) สร้างนิสัยให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักตัดสินใจในการทำงานด้วยตนเอง 6) สร้างนิสัยให้รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเอง มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รับฟังความคิดเห็น และรู้จักยกย่องผลงานดีเด่นของผู้อื่น 7) สร้างนิสัยให้อยู่ร่วมกับสังคมได้ดี ทำงานกับผู้อื่นได้ 8) สร้างนิสัยให้เป็นคนรอบคอบในการทำงาน เพื่อความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น 9) พัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้เจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ 10) ให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะประจำชาติและสากล และส่งเสริมรักษาไว้ให้เป็นมรดกของชาติสืบไป 11) ให้มีความชำนาญในการทำงานและใช้เครื่องมืออย่างถูกต้อง 12) ให้มีความสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง 13) ให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพได้ 14) ให้รู้จักเลือกใช้เวลาในการทำงานได้อย่างถูกต้อง 15) ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม 16) ให้เข้าใจสภาพแวดล้อมของสังคมและการวิวัฒนาการ ตลอดจนการติดต่อและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางศิลปกรรมของสังคมที่เกี่ยวข้อง 17) ให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่จะค้นคว้าต่อไป 18) ให้มีความเข้าใจความเป็นมาของศิลปะแต่ละยุคสมัย (เกษร ธิตะจารี, 2542)

การเรียนการสอนศิลปศึกษาในประเทศไทยก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียนเป็นการเรียนตามสำนักช่าง บรรพบุรุษ พระตามวัดต่างๆ ผู้เรียนจะต้องทำตามครูทุกอย่างโดยอาศัยการจำและลอกแบบจากครู จนกว่าจะมีความชำนาญเป็นที่พอใจของครู ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความสามารถความคิดตามแนวของตนเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วแต่ยังคงต้องยึดหลักของครูไว้ (บุษบา กาญจนวารีทิพย์, 2529)

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระบบโรงเรียนแบ่งเป็น 4 ยุค คือ 1) ยุคสารัตถะนิยม พ.ศ. 2438 – 2475 รัชกาลที่ 5 เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา พัฒนาคอนไทยให้มีความรู้แบบคนตะวันตก เพื่อไม่ให้ชาวตะวันตกดูแคลนคนไทยและประเทศไทย ทรงประกาศใช้โครงการศึกษา

และจัดตั้งโรงเรียนหลวง พ.ศ. 2411 โรงเรียนราษฎร พ.ศ. 2427 กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2435 การเรียนการสอนศิลปศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรกในหลักสูตร พ.ศ. 2438 การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษายุคนี้เน้นฝีมือ การเลียนแบบ ความจำ การรับใช้ศาสนา ครูเป็นศูนย์กลาง 2) ยุคประสบการณ์นิยม พ.ศ. 2475 – 2503 ปรัชญาประสบการณ์นิยมของจอห์น ดิวอี้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเริ่มเข้าสู่ระบบสากล ให้ความสำคัญต่อจิตใจของผู้เรียนมากกว่าผลงานสำเร็จ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในการทำงาน แสดงออกอย่างเสรีโดยใช้เทคนิควิธีการที่ทันสมัยมากขึ้น สนับสนุนการทำงานกลุ่ม การวิจารณ์ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์ การรู้จักนำวัสดุในท้องถิ่นมาสร้างผลงานศิลปะ 3) ยุคพิพัฒนาการนิยม พ.ศ. 2503 – 2531 กลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการปลูกฝังแนวคิดพิพัฒนาการจากสหรัฐอเมริกากลับมาเมืองไทย และมีบทบาทในการจัดการศึกษาทางศิลปศึกษาแนวคิดนี้ได้รับการปลูกฝังสู่ศิษย์ซึ่งจะออกไปสู่การพัฒนาวงการศิลปศึกษาในไทยต่อไปในอนาคต การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษายุคนี้เปลี่ยนจากครูเป็นศูนย์กลางเป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความคิดสร้างสรรค์ และคุณค่าที่แท้จริงของศิลปศึกษา 4) ยุคศิลปศึกษาเฟื่องฟู พ.ศ. 2521 – ปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษายุคนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีรสนิยมดี มีบุคลิกภาพดี มีน้ำใจงาม พร้อมเป็นกำลังที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (วุฒิ วัฒนสิน, ม.ป.ป.)

หลักสูตรการเรียนการสอนศิลปศึกษาของสหรัฐอเมริกาแบ่งแนวคิดเป็น 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางที่ 1 ศิลปะเพื่อการสนับสนุนความเป็นอยู่ในสังคม ค.ศ. 1850 ศิลปศึกษาถูกนำไปใช้เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี แบบแผนทางสังคม ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการปกครอง การสอนมุ่งผลิตคนมีความสามารถเขียนแบบเครื่องจักรกล ค.ศ. 1930 ศิลปศึกษาถูกนำไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ค.ศ. 1940 ศิลปศึกษาถูกนำไปใช้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมสงคราม ค.ศ. 1950 ศิลปศึกษาถูกนำไปใช้เพื่อเรียกร้องสิทธิ ความต้องการของสังคม ปัจจุบันศิลปศึกษาถูกนำไปใช้เพื่อปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบต่ออนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 2) แนวทางที่ 2 ศิลปะเพื่อส่งเสริมความต้องการเฉพาะตนของผู้เรียน ค.ศ. 1920 เป็นช่วงเวลาที่ทฤษฎีประสบการณ์นิยม (Progressive Movement) ของจอห์น ดิวอี้ มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมาก ทำให้หลักสูตรศิลปศึกษาพัฒนาไปสู่การมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงออกเฉพาะตน ให้ความสำคัญหลากหลาย ให้อิสระเสรีในการสร้างสรรค์ผลงาน ส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะตามความสนใจ ผู้สอนจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาด้วยความยืดหยุ่น ค.ศ. 1920 – 1940 การเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นแบบอิสระเสรี (Laissez – Faire) ปราศจากการแทรกแซงหรือชี้นำอย่างเคร่งครัดของครู การจัดกิจกรรมมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ประสบการณ์จริง จัด

สิ่งแวดล้อมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สอนความรู้ทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกหัวข้อกิจกรรม คิดและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องนั่งอยู่กับที่ ค.ศ. 1939 โลเวนเฟลด์ มีบทบาทสำคัญต่อแนวคิดการจัดการศึกษาทางศิลปศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โลเวนเฟลด์มุ่งเน้นขั้นพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางพัฒนาผู้เรียนทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ 3) แนวทางที่ 3 ศิลปะเพื่อเป็นหลักสูตรที่มีหลักเกณฑ์ ค.ศ. 1960 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางถูกมองว่าเป็นจุดอ่อนทางวิชาการ ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรศิลปศึกษาที่มุ่งเน้นวิชาการเป็นศูนย์กลาง ค.ศ. 1980 การพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นวิชาการเป็นศูนย์กลาง ประสบผลสำเร็จ เรียกชื่อว่า ศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน DBAE (Discipline – Based Art Education) จำแนกวิชาการศิลปศึกษาเป็นสาระความรู้ 4 แกน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียภาพ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ หน่วยงานการศึกษาของรัฐบาลกลางและของมลรัฐต่าง ยอมรับในแนวคิดให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมให้ครูทั่วประเทศปฏิบัติอย่างทั่วถึง ขณะที่หลักสูตรศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานกำลังได้รับความนิยมและมีการส่งเสริมแพร่หลายอย่างมากในสหรัฐอเมริกา พัฒนาการทางศิลปศึกษายังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง นักการศึกษาจำนวนหนึ่งรวมตัวกันจัดทำหลักสูตรแนวทางใหม่เรียกชื่อว่าหลักสูตรศิลปศึกษาแบบมีชุมชนเป็นพื้นฐาน CBAE (Community – Based Art Education) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความต้องการจำเป็นของชุมชน/ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นความสนใจ ค่านิยมและพลังความสามารถเฉพาะตนในตัวของผู้เรียน หลักสูตรศิลปศึกษาแบบมีชุมชนเป็นพื้นฐานนี้ยังเป็นแนวใหม่และยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง (สันติ คุณประเสริฐ, 2544)

ปัจจุบันมีการเผยแพร่การเรียนการสอนศิลปศึกษาตามแนวคิดลัทธิหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาตามแนวคิดลัทธิหลังสมัยใหม่มีจุดเน้นที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิวัฒนาการของลัทธิหลังสมัยใหม่สรุปได้ดังนี้ คือ ระบบการสอนแบบเดิมตามแนวคิดลัทธิสมัยใหม่ (Modernism) เป็นการสร้างช่องว่างระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เสมือนเป็นการก่อกำแพงขึ้นมาขวางกั้น เพื่อแยกระดับความรู้ของผู้สอนออกจากระดับความรู้ของผู้เรียน ผู้สอนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เฉพาะหลักการทฤษฎีที่ถูกต้องไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ความรู้เหล่านี้โดยตรงไปตรงมาในรูปแบบประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ นิยมยกย่องศิลปินและผลงานศิลปะของชนชาติตะวันตกว่ามีคุณค่าเป็นแบบอย่างเพื่อการศึกษา ส่วนศิลปินและผลงานศิลปะของชนกลุ่มน้อยถูกละเลย ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการสอนประมาณปี ค.ศ.1980 การเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกาและยุโรป การเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานได้รับการ

ส่งเสริมให้นำไปใช้ทั่วทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา หน้าที่หลักของครูศิลปศึกษาคือพยายามจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในกรอบของเนื้อหาสาระความรู้ทั้งสี่ด้าน ตามแนวคิดของลัทธิสมัยใหม่ นักศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานจำนวนหนึ่งเกิดความเบื่อหน่ายวิธีการจำเจ พยายามพัฒนาค้นหาแนวทางใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพเป็นจริงของประเทศที่ประกอบด้วยผู้เรียนหลายชนชาติ จึงเกิดแนวคิดลัทธิหลังสมัยใหม่ มีการเชื่อมโยงสาระความรู้ระหว่างภายในชั้นเรียนกับสถานการณ์โลกภายนอก เปิดโอกาสให้ศึกษาผลงานศิลปะหลากหลายวัฒนธรรม แนวคิดลัทธิหลังสมัยใหม่นี้ถือกำเนิดขึ้นในยุคคอมพิวเตอร์ การแพร่ขยายเศรษฐกิจจากนักลงทุนข้ามชาติ การรวมตัวของชน กลุ่มน้อย ตลาดการค้าเสรี การยกระดับสตรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวปฏิบัติของการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาลัทธิหลังสมัยใหม่ ประกอบด้วย 5 ประการคือ 1) กระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาควรใช้วิธีการสอนแบบสืบสวนประกอบด้วยการค้นคว้า ตกเถียงอภิปรายอย่างมีเหตุผล 2) ครูผู้สอนต้องเชื่อเชิญและชักนำตัวศิลปินแนวคิดลัทธิหลังสมัยใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระบบมากขึ้น 3) ครูผู้สอนควรใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนแสดงออกทั้งด้านสุนทรียศาสตร์และวัฒนธรรมควบคู่กันไป 4) ผู้บริหารควรรับรู้และเข้าใจในคุณค่าของศาสตร์สาขาวิชาศิลปศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาสามัญอื่นๆ ในหลักสูตร 5) ผู้ปกครองควรรับรู้และเข้าใจคุณค่าของศิลปศึกษาที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก การสอนศิลปะแนวใหม่อาจไม่จำเป็นต้องใช้ครูจบทางทัศนศิลป์โดยเฉพาะอีกต่อไป อาจใช้ครูที่มีความสามารถทางศิลปะ แต่เรียนจบจากสาขาอื่นมาสอนแทนกันได้ ผู้มีอิทธิพลต่อการศึกษามากที่สุดไม่ใช่ตัวศิลปินหรือผลงานของศิลปินแต่เป็นอิทธิพลที่เกิดจากตัวผู้สอน 3 ฝ่ายในสาขาวิชาศิลปศึกษาที่ต่างทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ นักประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นผู้อธิบายให้ความรู้ความเป็นมาที่สำคัญในอดีตจนถึงปัจจุบัน นักวิจารณ์ศิลปะเป็นผู้วางรากฐานความรู้ให้การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าผลงานศิลปะ ครูศิลปศึกษาวิชาปฏิบัติเป็นผู้สอนหลักการทางสุนทรียศาสตร์และสนับสนุนการถ่ายทอดทางด้านวัฒนธรรม (สันติ คุณประเสริฐ, 2544)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 43) รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม (มาตรา 81)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 8)

การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักเอกภาพด้านนโยบายความหลากหลายในการปฏิบัติ การกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (มาตรา 9)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีหลักการ 1) เป็นการศึกษาเพื่อความ เป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือ ว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ 4) เป็นหลักสูตร ที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็น กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่น ชมความงาม สุนทรีย์ภาพ ความมีคุณค่า การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความ เข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ต้องการการมีส่วนร่วมของ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดประเมินผลการ เรียนรู้ใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การประเมินการเรียนรู้ของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

การประเมินผลทางการศึกษา 1) ช่วยให้เราทราบระดับพัฒนาการจุดเด่นจุดด้อยในการเรียน ของผู้เรียน 2) ช่วยในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร 3) ช่วยในการเปรียบเทียบโปรแกรม การสอน และโรงเรียน 4) ช่วยในการพยากรณ์สิ่งจำเป็นทางการศึกษา 5) ช่วยในการตัดสินใจว่า จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาประสบความสำเร็จหรือไม่ (Eisner, 2002)

การประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาช่วยให้ผู้เรียน 1) ทราบว่าเขาประสบความสำเร็จ ะไรบ้างและจำเป็นจะต้องประสบความสำเร็จอะไรบ้างเพื่อปรับปรุงงานของตน 2) ได้กำหนด ทิศทางสำหรับตนในอนาคตและช่วยให้เขามีส่วนร่วมกับครูในการวางแผนการดำเนินการซึ่ง จำเป็นที่จะต้องทำเพื่อความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (Chapman, 1978)

ไอส์เนอร์ (Eisner, 1977, 1979, อังโนมะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543) นำเสนอทฤษฎี การ พิจารณาคุณค่าทางการศึกษา การพิจารณาประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การบรรยาย การตีความ และการประเมินผล ขั้นการบรรยายเป็นการรายงานสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ขั้นการตีความ

การนำประวัติศาสตร์/สังคมศาสตร์เข้าร่วมในการพิจารณาสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น และคาดหมายผลลัพธ์ที่จะเกิดตามมา ขึ้นการประเมินผลเป็นการวัดนัยสำคัญต่างๆ ของสภาพการณ์ที่บรรยายและตีความ ผู้พิจารณาควรเป็นบุคคลในสาขาวิชาจึงจะสามารถเข้าถึงสภาพการณ์อย่างถ่องแท้

เจนท์และเมอร์นิแอค (Gentile and Murnyack, 1989, อ้างในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543) นำเสนอทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบอิงเกณฑ์ และอิงกลุ่ม โดยเน้นอิงเกณฑ์ในการประเมินผลระดับชั้นเรียน ส่วนการประเมินผลระดับสถานศึกษาใช้อิงกลุ่มประเมินผลในสาระความรู้ 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียภาพ การประเมินศิลปะปฏิบัติ เป็นการประเมินกิจกรรม ทักษะขั้นพื้นฐาน-สูง การประเมินศิลปวิจารณ์ เป็นการประเมินการนำเสนอผลงานนิพนธ์ การวิจารณ์ปราศจากอคตินิยม การประเมินประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการประเมินความสามารถขั้นสูง-ต่ำตามทฤษฎีของบลูมด้วยแบบทดสอบความรู้ การประเมินสุนทรียภาพ เป็นการประเมินความซาบซึ้งผลงาน การตัดสินผลงาน และการพัฒนาการตัดสินผลงาน การให้คะแนนใช้แบบมาตราประมาณค่าเชิงคุณภาพ

ไมเคิล เดย์ (Day, 1985, อ้างในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543) นำเสนอทฤษฎี การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นเรียน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นเรียนเป็นการประเมินตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจประสบการณ์สุนทรีย์ ครูสามารถประเมินผลย่อยใน 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ การวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียภาพ โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะตามวัยของผู้เรียน และสภาพการณ์ของการเรียนการสอนเพื่อทราบกระบวนการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าพบผู้เรียนไม่เข้าใจสิ่งใดก็สามารถปรับปรุงกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจดีขึ้น การประเมินผลย่อยนี้ช่วยครูประเมินผลสรุปว่าผู้เรียนแต่ละคนบรรลุการเรียนรู้ศิลปะหรือไม่ การแจ้งผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชั้นเรียนอยู่ในรูปเกรตบางครั้งมีเขียนบรรยายประกอบ เดย์แนะนำการประเมินศิลปะปฏิบัติ ควรมีความหลากหลาย การประเมินการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ ควรใช้วิธีของโบรดีและเฟลด์แมน การประเมินประวัติศาสตร์ศิลป์ ควรพิจารณาวัตถุประสงค์ของการสอนแต่ละเรื่อง การประเมินสุนทรียภาพ ควรประเมินการใช้ถ้อยคำที่บ่งบอกความซาบซึ้งเห็นคุณค่า

การ์ดเนอร์ (Howard Garder, อ้างในสันติ คุณประเสริฐ, 2544) คิดค้น Arts PROPEL รูปแบบการเรียนการสอนและการประเมินผลทางศิลปศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับประถมศึกษาได้ Arts PROPEL ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการรวมกัน คือ 1) การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานซึ่งได้รับการบูรณาการนำมาใช้ร่วมกับการจัดการเรียนการสอน 2) การจัดการเรียนการสอนสาระความรู้ 3 แกน "P-P-R" Production คือ ตัวผลงานหรือการปฏิบัติ Perception คือ การรับรู้ Reflection คือ การสะท้อนความคิด Arts PROPEL ระบุวิธีการ

ประเมินผลการเรียนการสอนศิลปศึกษาโดยใช้แฟ้มสะสมงาน 5 วิธี คือ 1) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ 2) การสัมภาษณ์แบบหมุนเวียน 3) การเขียนข้อความในรูปความเรียงสั้น 4) การวิจารณ์ 5) การประเมินผลอย่างเป็นทางการ

แชปแมน (Chapman, 1978, อ้างในมะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543) กล่าวว่า การไปสู่จุดมุ่งหมายหนึ่งอาจมีหลายวิธี การเลือกวิธีที่เหมาะสม ผู้ประเมินจะต้องพิจารณาว่าวิธีที่เลือกเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายในเนื้อหาและเป็นวิธีสู่จุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งประเด็นหรือไม่ และควรบันทึกการประเมินอย่างหลากหลาย

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ (2516) ประมาจารย์ทางศิลปศึกษาของไทยกล่าวว่า การประเมินผล การเรียนศิลปศึกษานั้นไม่ได้มุ่งมาตรฐานของศิลปินหรืองานฝีมือชั้นสูงเป็นเกณฑ์ดังที่เข้าใจกันทั่วไป แต่เป็นการประมวลความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

อำไพ ตีรณสาร (2530) กล่าวว่า ในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา ต้องมีการวัดและประเมินตั้งแต่ก่อนที่จะสอนไปวางแผนและระหว่างการสอนและภายหลังการสอนตามลำดับต่อเนื่อง

สุลักษณ์ (2529) กล่าวว่า ประเด็นที่ควรใช้ในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย: เนื้อหาวิชา กระบวนการทำงาน องค์ประกอบศิลปะ ประวัติศาสตร์ และสุนทรียภาพ 2) ด้านจิตพิสัย: ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสนใจในศิลปะ ความขยันเอาใจใส่ และการยอมรับในรูปแบบต่างๆ ของศิลปะ 3) ด้านทักษะพิสัย: ความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์

วิธีการที่ควรใช้ในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา ได้แก่ 1) การสังเกต 2) การสัมภาษณ์ 3) การให้ปฏิบัติ 4) การศึกษากรณี 5) การทดสอบ แบ่งตามลักษณะการกระทำเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แบบทดสอบแบบให้ลงมือกระทำ แบบทดสอบแบบเขียนตอบ แบบทดสอบปากเปล่า 6) การทำบันทึกพฤติกรรมสะสม และเครื่องมือที่ควรในการประเมินผล ได้แก่ แบบรายงานความก้าวหน้า แบบประเมินผลตนเอง (สุลักษณ์, 2529)

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา เป็นแหล่งที่ตั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นแหล่งรวมความรู้ ศิลปะ วิทยาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี พ.ศ.2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษามาจาก 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครหลวงและองค์การบริหาร นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ซึ่งหน่วยงานทั้งสองได้ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2514 จากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 โดยเทศบาลนครหลวงเป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษาจาก

เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลธนบุรี ทั้งนี้โดยเทศบาลทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี 2481 และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นการยุบรวมกัน และรับโอนการจัดการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี โดยองค์การทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2509

กรุงเทพมหานครกำหนดแผนยุทธศาสตร์การศึกษาปี 2547-2549 ดังนี้คือ 1) ปรัชญานำทาง คือ เรียนรู้ คู่ รอยยิ้ม 2) วิสัยทัศน์ คือ ผนึกกำลังทั้งสังคม สร้างสรรค์พัฒนาระบบการศึกษาของเมืองให้ก้าวไกล ก้าวทันโลก เพื่อให้ได้ผลผลิตนักเรียนคุณภาพพร้อมเป็นพลเมืองที่ทรงคุณค่าของเมือง 3) พันธกิจ คือ 3.1) เป็นองค์กรแกนนำที่มีพันธกิจในการส่งเสริม สนับสนุน และเร่งรัดให้สถานศึกษาบริหารจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มีคุณภาพ เกียรติคุณ และความโปร่งใส เพื่อให้เด็กและเยาวชนของเมืองมีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้ในเวทีระดับชาติและโลก 3.2) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา ในด้านคุณวุฒิ ความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการ โดยเน้นความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ 3.3) จัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วม ทั้งของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น 3.4) จัดกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ"

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจากการจัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการประเมินผลการเรียนแบบผลงานเป็นสำคัญโดยใช้ความพอใจของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสินเป็นคำหนึ่งถึงพัฒนาการของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลงาน การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่การจัดการเรียนการสอนอีกครั้ง การประเมินผลการเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนศิลปศึกษา การประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาช่วยให้ครูผู้สอนศิลปศึกษาทราบว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาประสบความสำเร็จหรือไม่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปศึกษาในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านจุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา กระบวนการวัดประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา การสรุปรายงานผลการเรียนศิลปศึกษา และการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อทราบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นและการปฏิบัติจริงอย่างไรในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา ในด้านจุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียน

ศิลปศึกษา กระบวนการวัดประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา การสรุปรายงานผลการเรียนศิลปศึกษา และการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครต่อไป โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาของแชปแมน (1978) คอสเตอร์ (Koster, 2001) เบียที (Beattie, 1997) ฟรานเชสโก (Francesco, 1958) และคอนราด (Conrad, 1964) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการปฏิบัติจริงในการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้าน 1) จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา 2) กระบวนการวัดประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา 3) การสรุปรายงานผลการเรียนศิลปศึกษา และ 4) การประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในช่วงชั้นที่ 1 - 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรของการวิจัย เป็นตัวแทนประชากรครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. คำตอบที่ได้รับจากเครื่องมือการวิจัย ถือเป็นคำตอบที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ศิลปศึกษา หมายถึง สาระทัศนศิลป์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ครูผู้สอนศิลปศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนสาระทัศนศิลป์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในช่วงชั้นที่ 1 – 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

การประเมินผล หมายถึง การสรุปผลเชิงปริมาณเป็นเชิงคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร ตอบแบบสอบถาม 233 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ตอบแบบ สัมภาษณ์ 15 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยการส่งรับ แบบสอบถามทางไปรษณีย์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ ด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ นำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ผลการวิจัยเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการเรียนทาง ศิลปศึกษาในระดับการศึกษาเดียวกันหรือต่อเนื่องกัน